

gelijkenissen en vooral de verschillen tussen het nationale en lokale niveau bloot te leggen. Zo kon de specificiteit van politieke processen op het lokale niveau, dat vaak onderbelicht blijft in de politiek culturele historiografie, worden geduid.

Carolien Van Loon
Universiteit Antwerpen

Dick de Winter, *Ab Menist. Revolutionair-socialistisch vakbondsleider, politicus en verzetsstrijder* (Amsterdam: Eburon, 2010) 244 p. ISBN 9789059723597.

In mei 1940 moest Ab Menist (1896-1942) direct onderduiken. In het zojuist gebombardeerde Rotterdam was hij een lokale bekendheid. Hij was er voorman van de radicale vakbeweging, leider van de Revolutionair Socialistische Arbeiderspartij (RSAP), raadslid en voorzitter van de Algemene Werklozenbond. Hij had alles bij elkaar meer dan twintig jaar ervaring in de politiek. Hij bleef zijn idealen trouw en stortte zich meteen op het illegale werk. Hij zou de oorlog niet overleven.

De historicus Dick de Winter heeft een boek geschreven over deze weinig bekende revolutionair uit het interbellum. Hij kon daarvoor gebruik maken van een bijzondere bron: interviews met mensen die Menist nog gekend hebben en nu grotendeels overleden zijn. Door deze bron komen we veel te weten over Menists karakter, zijn familieleven en zijn sociale contacten. Het boek overstijgt daardoor het genre van de politieke biografie, waarin een levensbeschrijving vaak neerkomt op een opsomming van partijconflicten en scheuringen.

Hoewel Menist zou uitgroeien tot een zeer ervaren politicus, waren zijn eerste stappen in de politiek wat onhandig. In 1917 had hij er al een jaar dienstplicht opzitten, toen hij toch besloot om dienst te weigeren. Hiervoor kreeg hij tien maanden gevangenisstraf – als hij zijn dienst had uitgezeten was hij al na twee maanden klaar geweest. De celstraf bleek echter erg mee te vallen. Fort Spijkerboor, waar hij werd ondergebracht, bleek zo lek als een mandje. En daardoor kon hij ‘ongezien’ ontsnappen wanneer hij als spreker op moest treden op bijeenkomsten van radicale Jongeren Geheelonthouders Bond (JGOB). Het enige waar hij op moest letten, was dat hij ongezien zijn cel in- en uitglipte, gemist werd hij niet. Een van deze JGOB-bijeenkomsten had grote invloed op zijn latere leven; hij leerde er zijn toekomstige vrouw kennen. Het zijn dit soort anekdotes die De Winters boek bijzonder maken.

Menist werd in 1896 in Amsterdam geboren in een orthodox Joods gezin. Hij behoorde tot de generatie die tijdens de Eerste Wereldoorlog radicaliseerde. Hij brak met zijn gezin, trouwde met een niet-Joodse vrouw, verhuisde naar ‘rivaalstad’ Rotterdam en werd daar een belangrijke arbeidersleider. De Winter volgt zijn stappen nauwgezet en besteedt onder andere aandacht aan de moeizame jaren twintig. De scheidslijnen tussen de verschillende linkse stromingen waren aanvankelijk zeer vaag. Zo was Menist betrokken bij heftige debatten in de JGOB, de Praktische Idealisten Organisatie en tal van andere lang vergeten clubs, voordat hij uiteindelijk betaald bestuurder werd van de radicale, ‘anarchistische’ vakcentrale Nationaal Arbeids-Secretariaat (NAS). Tegelijkertijd bleef hij een actief lid van de communistische partij, dat kon toen nog.

Pas aan het einde van de jaren twintig dreven de verschillende politieke stromingen definitief uit elkaar; binnen de communistische partij was geen ruimte meer voor

oppositionelen of NAS-activisten. Menist bleef lid van het NAS en stapte over naar de Revolutionair Socialistische Partij (RSP) die door oppositionele communisten was opgericht. De politiek was zijn levenstaak geworden.

Menist zette zich vanaf dat moment in voor het opbouwen van een onafhankelijk links milieu, tussen sociaaldemocratie en stalinisme in. Door zijn sociale vaardigheden slaagde hij erin de verzuurde verhoudingen binnen het NAS in Rotterdam, gevolg van tien jaar factiestrijd, te overwinnen. Menist kon goed luisteren, bleef altijd kalm en straalde daardoor gezag uit. Tegelijkertijd had hij een belangrijk oog voor detail: verjaardagen van NAS-medewerkers werden altijd uitbundig gevierd. Deze eigenschap, in combinatie met zijn organisatietalent, zorgden voor een wederopleving van het NAS in Rotterdam. Ook de RSP profiteerde enorm van de energie en sociale vaardigheden van Menist, binnen korte tijd was Rotterdam een van de sterkste RSP-afdelingen. In de tweede helft van de jaren dertig werd Menist daarnaast voorman van de Algemene Werklozenbond (AWB), die binnen korte tijd drieduizend Rotterdamse leden had.

Na het bombardement op 'zijn' stad en de capitulatie dook Menist direct onder. De revolutionairsocialisten gingen ondergronds en binnen het nieuwe Marx-Lenin-Luxemburg-Front speelde Menist een belangrijke rol. Voor hem en zijn gezin brak een zeer moeilijke tijd aan, ze zagen elkaar nog maar zelden. In de eerste helft van 1942 werd de leiding van het MLL-Front opgepakt en Menist samen met zeven medestrijders ter dood veroordeeld. Op de Leusderheide werd hij geëxecuteerd.

Door zijn vele politieke verantwoordelijkheden kwam Menists gezinsleven vaak in de verdrukking. Maar, zo citeert biograaf De Winter een van Menists dochters, wanneer Menist tijd vrijmaakte voor zijn gezin, dan was hij er ook helemaal. Dit soort informatie, die niet in de archieven te vinden is, maken De Winters boek zo waardevol. Voor zijn biografie sprak hij met familieleden, partijgenoten en vakbondsleden uit de jaren dertig. Veel van de interviews die hij aanhaalt stammen uit de jaren tachtig en veel van de geïnterviewden zijn inmiddels overleden. Het is een unieke bron en De Winter was dan ook de aangewezen persoon om dit boek te schrijven; door zijn werk voor het Sneevliet Herdenkingscomité, dat nog elk jaar de moord op Menist en zijn medestrijders herdenkt, had (en heeft) hij veel contacten binnen dit milieu.

Naast interviews heeft De Winter uitgebreid onderzoek gedaan in kranten, brochures en archieven. Het is zo een goed gedocumenteerde biografie geworden. Dat De Winter veel aandacht besteedt aan organisatorische zaken – de geschiedenis van het NAS, het ontstaan van de Onafhankelijke Socialistische Partij in 1932 en haar fusie met de RSP – stoort daarbij niet. Maar ondanks het feit dat we veel mensen over Menist 'horen', blijft zijn eigen denkwereld voor ons verborgen. Er wordt nauwelijks geciteerd uit zijn artikelen, brieven of andere egodocumenten. Wat hijzelf van verschillende kwesties vond, komen we daardoor niet te weten. Zo blijft Menist een raadselachtige figuur, ondanks het feit dat we nu veel meer over hem weten.

Bart van der Steen
European University Institute, Florence